

Rytt från VÄRMLANDS SLÄKTFORSKARFÖRENING 1984:1

Medlemsblad för Värmlands Släktforskarförening
Redaktör, Anders Höglund

Rekordintresse skapade kaos bland släktforskare

Släktforskarförening bildas i Värmland

Ovanstående tidningsrubriker markerar en milstolpe för Värmland, och för forskare både i och utanför landskapet. Att intresset för föreningen är stort, visade inte minst de 150 personer som deltog vid bildandet den 15 december 1983.

Föreningens ändamål är att inom Värmland stödja och stimulera intresset för släkt och hembygdsforskning, och förena dem som delar detta intresse (§2, stadgan). Detta innebär på intet sätt att personer bosatta utanför landskapet ska känna sig ovälkomna. Tvärtom, vill vi förena alla, oavsett bostadsort, som har forskarintressen i Värmland.

Hittills har vi, utan att behöva göra reklam för oss, fått ett stort antal kontakter, icke minst från personer utanför Värmland. Om tendensen håller sig, kan vi se fram mot många tillfällen till ökad kontakt med meningsfränder, och ökade kunskaper om vårt landskap.

För att all information inte skall stanna hos styrelsen, kommer vi att bl.a. ge ut medlemsblad. Detta är det första trevande försöket att åstadkomma en medlemsinformation. Ingenting är hittills

sagt, om hur ofta den ska ges ut. Det kan finnas skäl att prova sig fram något år innan beslut fattas om hur många nr som skall tryckas per år.

Det skall redan från början sägas ifrån, att medlemsbladet inte enbart är styrelsens språkrör, utan det är också meningen att medlemmarna själva ska kunna komma till tals. Några rubrikförslag för medlemsmedverkan ges nedan.

I hopp om en lysande framtid, tecknar *Anders Höglund*
ordförande.

Reportaget

Boktips Insänt

Att diskutera

Anor sökes

Styrelseledamöter

Ordförande:

Anders Höglund, Lisas Höjd 5,
681 00 Kristinehamn, tel.
0550/81525

Vice ordförande:

Ulf Nilsson, Schéelegatan 13,
682 00 Filipstad, tel. 0590/
11600

Sekreterare:

Ingrid Johansson, Ljunggatan
39 B, 664 00 Grums, tel.
0555/12131

Kassör:

Lars-Gunnar Sander, Norra
Berghaget, 667 00 Forshaga,
tel. 054/72754

Ledamot:

Eivor Lantz, Lindervägen 20,
663 02 Hammarö, tel. 054/25727

Suppleanter:

Carl-Fredrik Holmer, Kapten
Lennarts väg 1, 653 46 Karl-
stad, tel. 054/161887

Yvonne Korsbo, Spelnäsgatan 4,
654 68 Karlstad, tel. 054/
132169

Henrik Lindström, Tolvmansgatan
9, 654 60 Karlstad, tel. 054/
112325

Torun Mossfeldt, Karmgatan 77,
653 44 Karlstad, tel. 054/
164221

Styrelsemöte

Den 12 januari 1984, på Bild-
arkivet i Kristinehamn:

- o Drygt 130 personer är an-
tecknade som medlemmar, var-
av ett tiotal utanför länet.
- o Medlemsregistret diskutera-
des. Eftersom det hela tiden
kommer till nya medlemmar,
väntar vi någon tid med att
trycka den.
- o Mötet beslöt att föreningen
skall söka ett startbidrag
från Landstinget, på 2800
kronor.

- o Beslut fattades, att söka
medlemsskap i Föreningen
Folkrörelsernas arkiv. Med-
lemsskapet kostar 100 kr
per år. Vår förening erhål-
ler på detta sätt arkivut-
rymme, och de förtroende-
valda behöver ej förvara
föreningens tillhörigheter
i sina hem.
- o Medlemsblad diskuterades.
Inget beslut togs, utan ord-
förande fick i uppdrag att
utforma en första informa-
tion till medlemmarna.

Den 8 mars 1984, på Gamla Bad-
huset i Karlstad:

- o Vår ansökan om startbidrag
från Landstinget avslogs.
Styrelsen beslöt att gå in
med ny bidragsansökan inför
Landstingets budgetarbete.
- o Beslut fattades om att till
de värmländska kommunerna
skicka skrivelser med be-
gäran att få bli remissin-
stans i frågor inom vårt in-
tresseområde.

Kontaktpersoner

Vid föreningens bildande skrevs det in i stadgarna att "Styrelsen skall utse kontaktpersoner för föreningen inom varje region av Värmland".

Hur stor är en region? Styrelsen har givit ordförande i uppgift att komma med förslag till uppdelning. Det är ingen lätt uppgift, eftersom jag endast känner förhållandena i landskapets sydöstra del.

Om man med en region menar en socken, skulle man få ett mycket stort antal kontaktpersoner och en tungrodd organisation. Väljer man i stället att utgå från dagens storkommuner, blir antalet 18. Det förefaller mer lagom.

Eftersom släkt och bygdeforskare företrädesvis sysslar med saker som inträffade långt före kommunsammanslagningarnas tid, skulle kanske en indelning efter de gamla häradsgränserna kunna fungera. Antalet regioner och kontaktpersoner skulle då bli 17.

Kommuner:

Arvika
Eda
Filipstad
Forshaga
Grums
Hagfors
Hammarö
Karlstad
Kil
Kristinehamn
Munkfors
Storfors
Sunne
Säffle
Torsby
Årjäng
Karlskoga
Degerfors

Härader:

Nordmarks
Gillbergs
Näs
Grums
Karlstads
Väse
Ölme
Visnums
Jösse
Kils
Nyeds
Färnebo
Fryksdals nedre
Fryksdals övre
Älvdals nedre
Älvdals övre
Karlskoga

För att slippa få en värdelös skrivbordsprodukt, vill jag att medlemmarna hör av sig skriftligt till mig så snart som möjligt. Adressen finns på annan plats i detta blad.

Vill Du ha kommunindelning, häradsindelning, en blandning av dem eller kanske något helt annat?

I KORTHET

- o Stormöte planeras till början av maj.

Eftersom föreningens bildande den 15 december 1983 kan räknas som årsmöte, blir det inte något möte under februari eller mars, som stadgan föreskriver.

- o Till Värmlandsfestivalen den 15 - 17 juni 1984 planeras en utställning om finnsläkter. Du som kan bidra med underlag till utställningen ombedes att ta kontakt med Helge Härdne i Deje. Hans adress är: Berg 1404, 669 00 Deje, tel. 0552/220 61.

- o Från Bertil Grundström i Tranås kom ett brev, där han berättar att han databehandlat uppgifter om utvandrade Gräsmarksbor, samt invandrade värmlänningar i några counties i Minnesota. Han har även gjort en husförhörslängd över Gräsmark för tiden 1688 - 1764. Önskas ytterligare upplysningar, hör av Dig till ordförande.

- o Från Midälva GF i Sundsvall kom förslag om informationsutbyte mellan föreningarna. Med tanke på kontakterna via äldre tiders arbetsvandringar, tackar vi naturligtvis ja till detta.

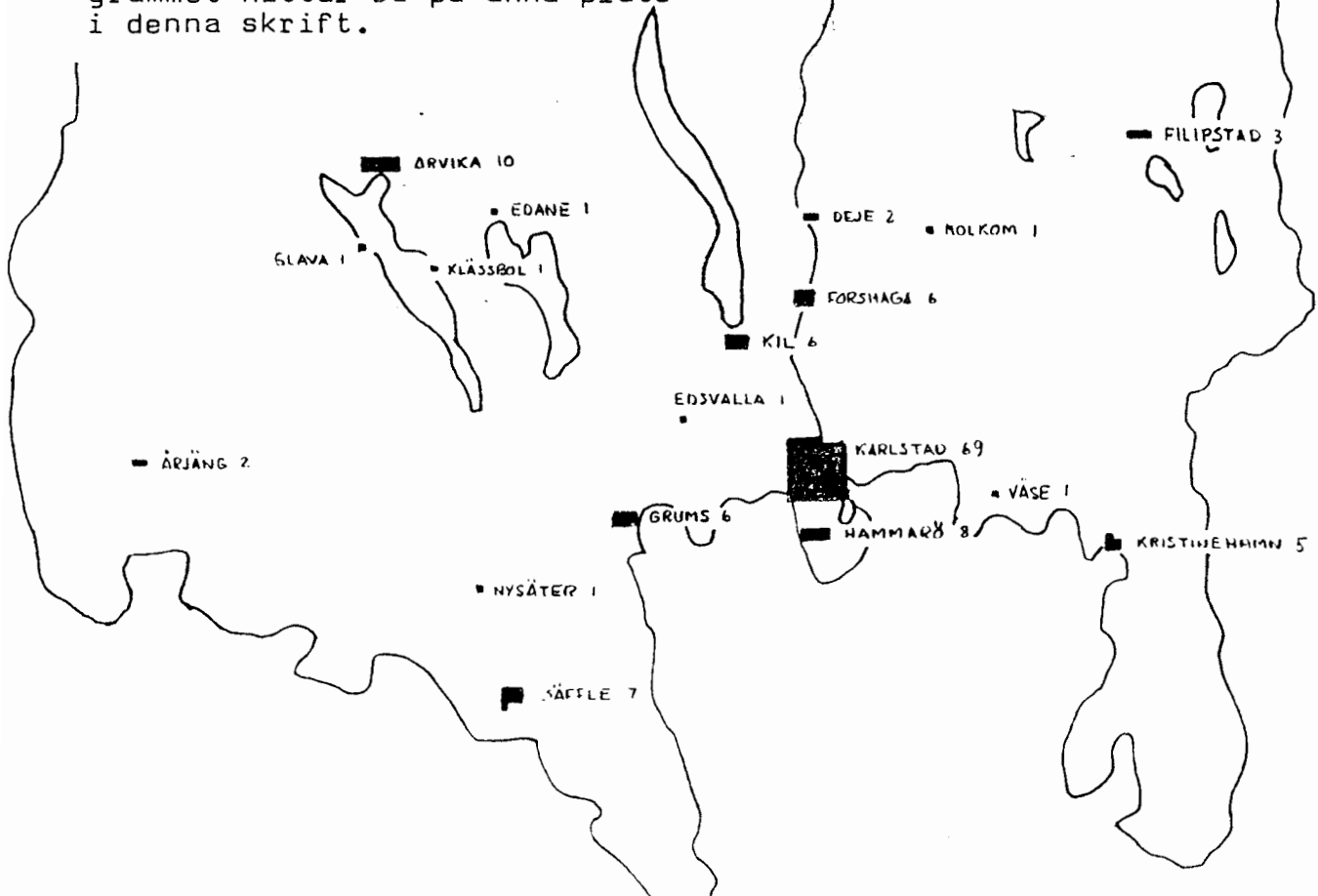
- o Den 7 mars var medlemsantalet 143 stycken.

- KARLSKOGA 1
- LIDKÖPING 1
- PARTILLE 1
- SUNDSVALL 1
- STOCKHOLM 3
- SVENLJUNGA 1
- TRANÅS 1
- VANSBRO 2

■ STÖLLET 4

Föreningen hade den 7 mars 143 medlemmar, varav 11 utanför länet. Av kartan framgår att spridningen inom Värmland inte är helt jämn. Eftersom Värmland inte är bara Karlstad med omnejd, kommer det att bli en uppgift för styrelsen att värva framför allt nordvärmlänningar. Ett led i strävan att få större spridning bland medlemmarna, är det medlemsmöte som vi skall ha under maj månad i Hagfors.

För att ytterligare markera vårt syfte, bjuder vi på ett lokalbetonat program. Mötesprogrammet hittar Du på andra plats i denna skrift.

Tryck av dombok!

För släkt eller hembygdsforskare leder spåren bakåt måhända förr eller senare till ett eller flera härader, vars domböcker - särskilt från tiden före de traditionella kyrkböckernas tillkomst - är av utomordentligt stort intresse. Emellertid är det naturligt om man i det längsta drar sig för att genomläsa alla dessa digra volymer. Arbetsuppgiften förefaller i det närmaste gigantisk, trots att de innehåller en oöverträffad faktabank, ej minst vad gäller person och hemmanshistoria.

För Fryksdals härads vidkommande har Sunne kommuns kulturstipendiat 1980, Gunnar Almquist, Västra Frölunda, nedlagt ett mångårigt, idogt och beundransvärt arbete med att studera, registrera och på modern svenska sammanfatta innehållet i häradets svit av bevarade domböcker från tiden 1602 - 1700.

Förutom huvudtext, är arbetet försett med uttömmande register över tingstider, tingsställen, domhavande, nämndemän, personer med särskilt släktnamn, orter (hemman), sakregister, med mera. Enbart registren är sannerligen ett uppslagsverk i sig, för såväl forskare på amatörnivå, som historievetskapare.

Flera tungt vägande sakkunnigutlåtanden, bl.a. av professorn i historia Sten Carlsson och fil dr, 1:e arkivarien

Richard Broberg, båda i Uppsala, har vitsordat arbetets vetenskapliga värde, och livligt förordat en utgivning i tryck.

Almqvist har donerat manuskriptet till Östra Emterviks Hembygdsförening, som i samarbete med Värmlands Museum planerar en utgivning av verket.

SÄKERSTÄLL UTGIVNINGEN

genom att sätta in ett frivilligt bidrag på Östra Emterviks Hembygdsförenings postgiro 37 90 18 - 5, och/eller genom att förhandsbeställa boken under adress Ö:a Emterviks Hembygdsförening, c/o Roland Kihlstadius, Edebäcksgatan 43A, 654 61 Karlstad. Tel. 054/13 05 57.

Särskild bokrabatt kommer att lämnas medlemmar i Värmlands Släktforskarförening.

OBS!

VÄRMÖTE

OBS!

Den 12 maj 1984, kl. 14.00 samlas vi till vårmöte. För att nå ut till fler i landskapets norra delar, har vi lagt mötet i biblioteket i Hagfors. Programmet präglas också av företéelser från denna landsända.

Ur programmet:

- o Helge Härdne berättar om finnkultur.
- o Roland Kihlstadius presenterar en dombok från Fryksdals härad. (se annan plats i trycket)
- o Någon film ur hagforsbon Hilmer Nordmarkers dokumentering av Hagforstrakten.
- o Demonstration av läsning av mikrofiche.

- o Diskussioner och umgänge kring angelägna frågor.
- o Regionindelningen.

Buss till självkostnadspris, från Karlstad. Tid och plats för avresa meddelas senare. Alla som ämnar delta, ombedes vänligen meddela sekreteraren, tel. 0555/12131, senast den 2 maj.

Väl mött!

NYA FÖRSÄMRINGAR FRÅN RIKSARKIVET

Från årsskiftet kostar det 80 kr att få svar på en skriftlig förfrågan till riksarkivet eller något landsarkiv. Avgiften ska betalas i förskott, och arkiven rekommenderas att inte lägga ner mer än 30 min på varje förfrågan.

- Det främsta syftet är att minska antalet forskarförfrågningar till arkiven, berättar landsarkivarie Lars Nilsson i Göteborg, som suttit med i den utredning som utarbetat det nu genomförda förslaget. Men vi tror också att det ska kunna ge arkiven en del inkomster, tillägger han.

Avgiftsbeläggningen gäller inte frågor med syfte att tillvarata rättsanspråk och inte heller sådana som rör arkivbestånd. Men så gott som alla andra typer drabbas, vilket - enligt Lars Nilsson - innebär inemot 90% av totala antalet förfrågningar.

Man ställer sig av flera skäl undrande inför sådana här avgifter. Kommer trots allt inte administrationskostnaderna att överstiga intäkterna? Och vilken rättvisa finns det i systemet: för t.ex. skuldsättning är 80 kr oftast så mycket pengar att de inte har råd med en förfrågan, medan bättre bemädlade kan överösa arkiven med frågor. Och var inte de kostnadsfria svaren ett billigt sätt att ge Sverige god PR utomlands, inte minst i USA? Och vidare undrar man om inte avgiftsbeläggningen både till anda och bokstav strider mot arkivens instruktioner.

Men än så länge finns faktiskt möjlighet att undvika den nya avgiften.

Man kan nämligen utnyttja expeditions-kungörelsen (SFS 1964:618 med en mängd senare ändringar, senast 1982:1035).

- Det råder viss motsättning mellan expeditionskungörelsen och avgiftsbeläggningen, medger Lars Nilsson.

Motsättningen består i att expeditionskungörelsen priser är väsentligt lägre än den nya avgiften. En vidimerad avskrift av en handling yngre än 1810 kostar 4 kr/sida, och är handlingen äldre är priset 15 kr/sida, för att ta ett par exempel. (Medellösa personer och de som står under åtal har rätt att få avskriften gratis.) Med en avskrift menas en bokstavsriktig maskinutskrift på bästa tänkbara papper (Svenskt arkiv 100).

Så, alla släktforskare, här gäller det att passa på! Den där risigt skrivna bouppteckningen från 1764 som knappt gick att tyda, och det svårlästa, fjorton sidor långa rättegångsprotokollet där farmorsfar anklagades för fickstöld, skulle ju båda vara bra att få utskrivna på maskin för en billig penning. Och var så säkra på att det blir noggrant gjort, papprena ska ju vidimeras! Men glöm inte att i brevet till arkivet tydligt ange att ni vill ha avskriften enligt expeditionskungörelsen 1964:618.

Håkan Skogsjö

□ KLARÄLVDALEN □ KLARÄLVDALEN □

Hilmers unika

Hagforsbilder

blir videofilm

HAGFORS VE – När jag kom med tåget tyckte jag det lyste så vackert i alla hus vid infarten till Sättra. Jag tyckte nästan att det kändes som att komma till Stockholm.

Det säger Hilmer Nordmarker, som kom till Hagfors som folkskollärare i början av 30-talet. Under alla sina år i Hagfors har han dokumenterat bygden med en 16 mm filmkamera. I dagarna har kommunen anslagit pengar för att de originella filmerna ska kunna föras över till videokassetter.

Hur kom det sig att du redan på 30-talet började med något så ovanligt som smalfilmning?

– Vi hade en föreläsningssällskap i Hagfors, säger Hilmer. Men så märkte vi att filmen alltmer började konkurrera med våra föreläsningar. Så vi tyckte att vi skulle göra ett motdrag. Vi hyrde därför en enkel kamera och satte igång att filma allt vi tyckte var intressant i bygden. När kyrkan i Hagfors invigdes var jag där med kameran och filmade biskopen och hela det kyrkliga folket.

Och när Gustav VI Adolf besökte Hagfors på sin Eriksgata var Hilmer också där med kameran.

Genom att visa filmerna fick man in nog med pengar för att kunna köpa ny film.

BÄTTRE UTRUSTNING

Och så fortsatte det i över 30 år. Så småningom blev utrustningen bättre. Hilmer minns att

man redan efter ett par år köpte in en kamera från Karlstad. Den kostade 1 000 kr vilket var mycket pengar på den tiden.

– Under kriget, säger Hilmer, var vi ute nästan varje kväll och visade film på föreläsningarna.

– Och vi spelade in också. Motiven var allt från landsstormsgubbar till militärer i vinteruniform.

De flesta stora byggen i Hagfors har Hilmer dokumenterat. Han var med då sjukstugan invigdes. Och han var med då Lillsäns ålderdomshem byggdes. Där bor förresten Hilmer nu med sin maka Emmy.

Den vackra björkallén i Hagfors centrum finns också med på Hilmers filmer. Allén är nedhuggen sedan länge men gamla Hagforsbor minns den ännu med saknad.

Hilmer Nordmarker är nu 82 år gammal. Redan 1928 gick han ut från folkskollärarsemi-

nariet i Karlstad. Första tjänsten blev i Sunne. Och sedan följde en tid i Sörby skola, som nu ska läggas ned.

I slutet av 20-talet kom han till Hagfors. Då var det allmänna val till tjänsterna som folkskollärare.

SISTA VALET

– När jag sökte Hagfors var det sista gången det var allmänna val till folkskollärartjänsterna, minns Hilmer. Biskop Elis Malmeström ledde valföreläsningen, som hade samlat en massa folk. Jag vann valet men det blev överklagat. Det var ju nästan alltid bråk vid tillsättandet av folkskollärartjänster, säger Hilmer. Men jag vann till slut och blev kvar i Hagfors under resten av min aktiva lärartid.

Då Hilmer tillträdde sin befattning fanns 15 skolor i Hagfors-trakten. De sorterade då under Råda kommun. Huvudman för folkskolan var kyrkan och det hände att både kyrkoherden och komministern kom och inspekterade.

– Fast det där med inspektion var väl inte så allvarligt, säger Hilmer. De kom någon gång och tittade till oss i skolan.

Under 30-talet fanns bara en klass elever i Hagfors skola.

– Jag hade som mest 29 elever, säger Hilmer. Men det var "ogallrat".

Ogallrat?

– Ja, i den klassen gick både hjälpklassel elever och andra som inte riktigt kunde hänga med i undervisningen.

Förutom de rena skolämnena hade Hilmer hand om teckning och trädgårdsskötsel.

– Teckningen har varit mitt speciella intresse som lärare, säger Hilmer. Jag införde tidigt keramik på teckningslektionerna. Jag minns förresten en elev som var särskilt intresserad av teckning. Hon ritade och målade med en väldigt frenesi. Det var Monika Zetterlund och hon har ju sedan visat sina konstnärliga anlag på annat håll.

Trädgårdsskötsel tyckte jag också om. Problemet var bara att vi hade våra jordplättar utspridda både här och där.

Som folkskollärare var man också tvungen att spela lite orgel för skoldagen skulle ju börja med psalmsång. Men Hilmer säger sig aldrig ha varit någon vidare organist.

– Nej, jag traggade väl mig igenom de vanligaste psalmerna. Mer var det inte. Visserligen fick jag spela även då kyrkoherden var i skolan och inspekterade. Så visat gick det.

Skolavslutningarna i kyrkan minns Hilmer väl och är tacksam för att man fortfarande har den traditionen i Hagfors.

– Dessutom har man ju numera en förnämlig orkester i skolan, säger Hilmer.

Tycker du att du valde rätt när du blev lärare?

– Ja, jag har trivts hela tiden. Både med elever och föräldrar. All oro i skolan under senare år har jag sluppit.

Har du fått ett äpple någon gång av dina elever?

– Tja, skrattar Hilmer. Kanske inte ett äpple precis. Men visst fick man presenter av utgångsklasserna. Eleverna var snälla på min tid.

Text och foto:
CLAES TOLLNAS

- § 1. Föreningens namn är Värmlands Släktforskarförening.
- § 2. Föreningens ändamål är att inom Värmland stödja och stimulera intresset för släkt- och hembygds-forskning och förena dem, som delar detta intresse.
- § 3. Medlemskap erhåller den, som anmäler sitt intresse för föreningens verksamhet och betalar den årsavgift, som årsmötet fastställer.
- § 4. Årsmötet är föreningens högsta beslutande organ, och hålls under februari eller mars månad varje år.
- § 5. Årsmötet utser ordförande, fyra ordinarie styrelseledamöter och fyra suppleanter för dessa. Styrelsens mandattid är två år, med växelvis avgång för halva styrelsen vart år. Ordförandes mandattid är ett år.
- § 6. Årsmötet utser två revisorer och en revisorssuppleant, samtliga med ett års mandattid.
- § 7. Årsmötet utser en valberedning på tre personer, varav en är sammankallande. Valberedningens mandattid är ett år.
- § 8. Räkenskaper skall föras per kalenderår och revideras före årsmötet.
- § 9. Kallelse till årsmötet samt föredragningslista skall utsändas minst tio dagar i förväg.
- § 10. Motion till årsmötet skall inlämnas till styrelsen senast den 15 januari.
- § 11. Rösträtt vid årsmöten och andra medlemsmöten utövas av varje närvarande medlem med en röst. Lotten avgör vid lika röstetal i valfrågor. Vid lika röstetal i övriga frågor avgör ordförandens mening.
- § 12. Styrelsen sammanträder på ordförandens kallelse. Styrelsen äger fatta beslut, då minst tre ledamöter är närvarande.
- § 13. Styrelsen skall utse kontaktpersoner för föreningen inom varje region av Värmland.
- § 14. Styrelsen verkställer föreningens beslut och svarar för de löpande ärendena under mandatperioden.
- § 15. Alla sammanträden protokollförs. Justeringsman utses vid alla möten till att jämte ordförande justera protokollet.
- § 16. Förslag till ändringar av dessa stadgar skall i skriftlig form inlämnas till styrelsen minst en månad före årsmötet. Stöd av minst 2/3 av de vid årsmötet närvarande medlemmarna fordras för en stadgeändring.
- § 17. Beslut om föreningens upplösning skall fattas av två på varandra följande medlemsmöten, varav ett är årsmöte. Stöd av minst 3/4 av de vid mötena närvarande medlemmarna fordras för att beslut om upplösning av föreningen kan tas. Sista mötet avgör varthän föreningens samlingar och ekonomiska tillgångar skall överlämnas.